

## Differentiëren in de klassikale instrumentale muziekles

### Waarom

Iedere muziekdocent die met een groep werkt, ervaart grote verschillen tussen de leerlingen van die groep. Dat maakt het werk zo leuk, maar zeker in het groepsgebeuren levert het de nodige uitdagingen op. Het spanningsveld zit vaak in het streven van de muziekdocent om eenheid te krijgen in de groep zodat de muziek meer als een eenheid gaat klinken. De meeste musici, in ieder geval in onze westerse maatschappij, wordt geleerd om vanuit de muziek te denken. Dat betekent dat het klinkend resultaat voorop staat, de les krijgt dan als het ware het karakter van een repetitie. Dit is helemaal oké, zolang het repetitie karakter een onderdeel is van een groter geheel. De leerlingen zitten verplicht in de klas en daarmee doen ze in veel gevallen verplicht mee aan het muziekproject, het instrumentenproject, of hoe het ook mag heten. Dat is een gegeven waar wij als muziekdocenten mee moeten dealen.

- A. Het is een heel ander uitgangspunt vergeleken met een situatie waarin je lesgeeft aan een groep kinderen die in principe gemotiveerd zijn of gestimuleerd worden door thuis. Dit heeft gevolgen voor de inrichting van je muziekles en de benadering van de kinderen.
- B. Als de muzieklessen onder schooltijd zijn, heb je met een schoolsituatie te maken en een schoolsysteem. Dat betekent dat je muzieklessen moeten aansluiten op de benaderingswijze van school, aanspreekvorm, omgangsvormen en regels vanuit de school. Daarin moet bewust voor een goede balans gekozen worden want muziekles door de gastdocent kan op sommige punten best afwijken of een uitzondering zijn, maar dat is dan ook helder voor de kinderen.
- C. Vaak mogen leerlingen kiezen uit 2 of 3 instrumenten, maar de vraag is of ze echt voor het instrument kiezen, of dat ze kiezen voor de docent omdat ze zich bij deze bepaalde docent veilig voelen. Kunnen leerlingen eigenlijk wel kiezen als ze een instrument zo weinig hebben gezien en vastgehouden?

De individualisering zet zich langzaam maar zeker steeds verder door en dat stelt steeds grotere eisen aan ons didactisch en pedagogisch handelen. Gedifferentieerd werken staat in nauw verband met inclusie. Door gedifferentieerd werken, voelt een leerling zich meer gezien en gehoord, oftewel, de leerling voelt zich meer opgenomen in de groep, in de les, een hogere beleving van inclusiviteit.

Op deze manier zijn de workshops differentiëren, inclusie en diversiteit, veiligheid in de groep en pedagogisch tact complementair aan elkaar.

Als de leerling een groter gevoel heeft erbij te horen, dan beïnvloedt dat het groepsproces in z'n geheel en kom je weer dichterbij het gezamenlijk musiceren.

## Wat

Differentiatie is de wijze waarop de leerkracht rekening houdt met de cognitieve, metacognitieve, motivationele en culturele verschillen tussen leerlingen en daarop zijn of haar onderwijs afstemt. Differentiatie wordt daarom ook wel omgaan met verschillen genoemd. Differentiatie kan op vele gebieden en op vele momenten in de les. Er kan gedifferentieerd worden in bijvoorbeeld:

- Instructie
- Werkvorm
- Leerstof
- Tempo
- Moeilijkheidsgraad
- Leeromgeving
- Onderwijstijd

Voor meer informatie hierover, lees : <https://wij-leren.nl/differentiatie.php>

Vertaald naar de muzikles komt daarbij dat we goed kijken naar de kwaliteit van de beleving bij de leerlingen. Die beleving speelt zich af in verschillende gebieden van onze les:

| Wat de docent biedt                           | wat de leerling beleeft              |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------|
| - een instrument                              | instrumentale beleving               |
| - de hoeveelheid decibels van het instrument  | instrumentale beleving               |
| - de snelheid van een stuk muziek             | auditieve beleving                   |
| - gewicht van een instrument,                 | tactiele beleving                    |
| - een liedtekst                               | evt. verbinding met eerdere beleving |
| - een muziekstuk                              | evt. verbinding met eerdere beleving |
| - Zelf teksten laten schrijven                | beleving van ownership               |
| - Zelf melodieën laten bedenken               | beleving van ownership               |
| - Improviseren                                | beleving van ownership               |
| - de complexiteit van de opdracht             | beleving van haalbaarheid            |
| - de muziek zijn verbindende werk laten doen  | beleving van veiligheid en inclusie  |
| - persoonlijke positieve aandacht             | beleving van veiligheid en inclusie  |
| - technische vaardigheden (oefenen/repeteren) | beleving van de uitdaging            |
| - werken naar een optreden                    | beleving van de uitdaging            |

Er zijn nog veel meer docent activiteiten te beschrijven en nog veel meer belevingen door de leerlingen. In dit lijstje hangt er nergens een waardeoordeel aan. Zo kan de beleving van de uitdaging, negatief, lees frustrerend zijn voor de leerling maar ook juist een enorme positieve impuls geven of zelfs een kick. Ons niveau van lesgeven is hoger naarmate we beter kunnen

1. observeren van leerlingen tijdens het lesgeven
2. invoelen van de beleving van leerlingen (en uitstellen van interpretatie)
3. onze werkwijze en gedrag hierop aanpassen

## Hoe

Om als vakdocent beter te kunnen differentiëren, is een mindshift een belangrijk aanknopingspunt. Dat betekent dat je anders leert kijken naar je vak. Misschien staat de muziek niet altijd centraal en al helemaal niet het klinkend resultaat. In eerste instantie zou muziek het middel kunnen zijn om te werken aan het groepsproces in de groep. We bestuderen in de workshop hoe dat zou kunnen werken.

- We ontdekken wat er bedoeld wordt met “de verbindende kracht van muziek”, hoe dat werkt en wat wij als muziekvakdocenten ermee kunnen. *In de workshop doen we een paar activiteiten waar verbinding centraal staat door bijvoorbeeld te werken met pittenzakjes, een grote doek en andere materialen.*
- We voeren activiteiten uit die we vervolgens analyseren op de functionaliteit ervan. Deze activiteiten kunnen warming-ups zijn, pauze activiteiten of de hoofdactiviteit zelf. *In de workshop spelen we een muziekstuk en proberen een aanpassing uit die een leerling met ADHD of soortgelijke stoornis kan ondersteunen in zijn/haar gedragsproblematiek.*
- We leren de groep nauwkeuriger te “lezen” om zo sneller in te zien waar differentiatie nodig is. *In de workshop voeren we een coöperatieve werkvorm uit (werken in groepjes) waardoor je als docent meer ruimte krijgt je leerlingen in de groep te leren kennen en waarin leerlingen de kans krijgen hun eigenheid beter te uiten.*
- Tegelijkertijd leren we hoe we activiteiten die een meer individuele aanpak vragen zoals bijvoorbeeld de houding bij het bespelen van een instrument meer groepsgericht kunnen maken. *In de workshop ervaren we hoe we een stuk lesorganisatie binnen de les op muzikale wijze kunnen aanpakken.*

The sky is not the limit, maar we kunnen ons pedagogisch – en didactisch handelen wel aanscherpen door op het juiste moment meer individueel te handelen en op het juiste moment meer groepsgericht te handelen. Op het juiste moment zullen we

1. **St**imuleren
2. **C**ompenseren
3. **R**elativeren
4. **D**ifferentiëren

Zie hiervoor de in België ontwikkelde brochure: **STICORDI; Ondersteunende maatregelen voor leerlingen AMV en instrument.**

<https://www.adibib.be/eureka-letop/bibliotheek/brochure-sticordi-in-dko>

**In het eerste deel** van deze brochure, wordt een overzicht gegeven van de meest bekende leerstoornissen, ontwikkelings- en gedragsstoornissen. Door deze basiskennis zullen we meer begrijpen van bijzondere gedragingen van kinderen in de groep en dat helpt ons weer om op creatieve manier onze werkwijze aan te passen en het helpt ons om meer geduld te hebben, ook als we over twee weken een presentatie hebben met de groep.

**In het tweede deel** worden mogelijke interventies door de leerkracht op bepaalde situaties besproken. Het gaat hierbij om de verschillende categorieën aan stoornissen en niet om specifieke situaties.

**In het derde deel** worden 13 fiches besproken. Een fiche is vrij vertaald eigenlijk een kaart of dossier. Er worden 13 concrete voorbeelden van een leerling geanalyseerd en wat onze werkwijze in zo'n situatie zou kunnen zijn.

Omdat dit document zo gestructureerd is opgezet, hoeft je het niet persé van A tot Z te lezen, je kunt heel eenvoudig achtergrondinformatie terugvinden die je nodig hebt of herkent in je eigen lessituatie. Een bepaalde gedragsstoornis, hoe je deze herkent en hoe je ermee om zou kunnen gaan. Een punt van aandacht is wel dat, wanneer je het hele document leest het nog steeds niet aan ons vakdocenten is om (ongevraagd) een diagnose te geven. We zijn er om muziekles te geven aan de groep en in het hier en nu (in de klas tijdens de les dus). Opdat we goed en... liefdevol les kunnen geven aan de leerlingen, met of zonder speciaal gedrag.

Otto de Jong

April 2023